

„Hle, Beránek Boží, který snímá hřích světa“

Jan 1,29.36

Petr Mareček

V biblických textech se stále objevují slova, metafory a obrazy, jež mají předem daný, charakteristický a zvláštní (teologický) význam. Tento význam nevyplývá jen ze všeobecného lexikálního významového spektra a z aktuální souvislosti použití, nýbrž přirostl slovu a obrazu v průběhu dějin biblického tradování. Takto charakteristické významové obsahy označujeme jako *motivy*.

Motiv *beránka* patří k významným novozákonním kristologickým titulům.¹ Podle Janova evangelia prvním svědectvím, které Jan Křtitel vydává o Ježíšovi, je formulace: „Hle, beránek Boží, který snímá hřích světa!“ (1,29; srov. 1,36). Skutky apoštolů při události setkání Filipa s etiopským dvořanem citují text z knihy proroka Izajáše (Iz 53,7–8) a ukazují, že ovčí vedenou na porážku a němým beránkem je Kristus (srov. Sk 8,32). Apoštol Pavel píše církevní obci v Korintu: „náš velikonoční beránek byl obětován: Kristus!“ (1 Kor 5,7) a první list Petrův nazývá Ježíše „beránkem bez vady a bez poskvrny“ (1 Pt 1,19). Podle knihy Zjevení sv. Jana vyvýšený Kristus je v sále nebeského trůnu představen jako „beránek“, který má vzezření „jako obětovaný beránek, jenž měl sedm rohů a sedm očí“ (Zj 5,6; srov. 5,8n.12). Na první pohled se zdá, že všechna tato místa spolu úzce souvisí. Po pečlivějším zkoumání se objevují zřejmé rozdílnosti.²

Naše pozornost se zde soustředí pouze na jeden z výše zmiňovaných textů, jímž je výrok Jana Křtitele o Ježíšovi *Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου*; (Jan 1,29; srov. 1,36). Významnost tohoto textu, který byl dokonce převzat do liturgie, a neustálá diskuse ohledně jeho chápání jsou hlavními důvody, jež nás vedou k tomu, že se jím zabýváme.

Tato krátká studie si klade za cíl předložit hlavní pokusy interpretace tohoto hádankového výroku a zároveň se pokusí rovněž vymezit možné chápání tohoto textu nejen v kontextu Janova evangelia, ale i celé biblické tradice.

1. OKOLNOSTI VÝROKU

Janovo svědectví je uvedeno časovým údajem *τῇ ἐπαύριον*, jímž začíná počítání dnů, které vrcholí událostí v Káně Galilejské (srov. 1,19.29.35.43; 2,1) a které zahrnuje

¹ E. W. BULLINGER, *Figures of Speech Used in the Bible*, Grand Rapids, MI: Baker Book House, 1997, s. 894, označuje obrazné vyjádření „beránek“ vztahující se na Krista jako „anthropopatheia“.

² Již řecký text poukazuje na velké rozdíly v používání výrazových prostředků: *ἀμνός* (Jan 1,29.36; 1 Pt 1,19); *πρόβατον* a *ἀμνός* (Sk 8,32; srov. Iz 53,7–8); *πάσχα* (1 Kor 5,7); *ἀρνίον* (Zj 5,6.8.12).

časové období jednoho týdne.³ Tento výraz signalizuje začátek nové perikopy a zároveň spojuje následující text s kontextem.

V perikopě Jan 1,29–34 dosahuje svědectví Jana Křtitele svého vrcholu. Rozhovor Jana Křtitele s kněžími a levity poslanými Židy z Jeruzaléma skončil tajemnými slovy, která dávají najevo, že tento velký Neznámý je již přítomen (Jan 1,19–28). Nyní, hned následující den, má Jan Křtitel možnost zcela veřejně před svými učedníky a veškerým lidem, který ho obklopuje, vydat obsáhlé svědectví o Ježíšovi.⁴

Původcem iniciativy je Ježíš, který přichází k Janu Křtiteli. Pouze tyto dva, Ježíš a Jan Křtitel, jsou hlavními protagonisty scény, i když Janovo zvolání „hle“ předpokládá určité publikum, které však není výslovně zmíněno.⁵ Rovněž není uvedeno, odkud přichází Ježíš. Veškerá pozornost je soustředěna ve vyprávění na svědectví Jana Křtitele o Ježíšovi: „Beránek Boží, který snímá hříchy světa“ (Jan 1,29). Jde o jistou formulaci zjevení, která má kořeny ve starozákonní literatuře (srov. 1 Sam 9,17) a která je rovněž typická pro Janovo evangelium. Boží posel vidí osobu a říká „hle“, po kterém následuje zjevení tajemství posláni osoby (srov. Jan 1,35–37.47–51; 19,24–27).⁶

2. FORMULACE VÝROKU

Svědectví Jana Křtitele o Ježíšovi je uvedeno výrazem ἵδε. Tato ukazovací částice ἵδε, která se vyskytuje 29krát v Novém zákoně, se objevuje především v evangeliích (u Matouše 4krát, u Marka 9krát, u Jana 15krát a v Gal 5,2).⁷ Jedná se o typický výrazový prostředek Janova evangelia.⁸ Jan Křtitel se s tímto výrazem obrací na Ježíše dvakrát (1,29.36). Ježíš používá tuto ukazovací částici, když mluví o Natanaelovi (1,47). Slovo ἵδως v nominativu dává najevo, že výraz ἵδε není skutečným imperativem ve smyslu „podívej se!“, nýbrž že je třeba jej překládat zvoláním „hle!“.⁹

Slovesný výraz ἄρω, který má základní významy „zvednout, nést, odstranit“,¹⁰ používá evangelista Jan více než kterýkoli jiný novozákonní autor (Jan 26krát).

³ Mnozí exegeté se domnívají, že tento výrazový prostředek v sobě skrývá symboliku: „dny nového stvoření“ (srov. T. BARROSSE, „The Seven Days of the New Creation in St. John's Gospel,“ *CBQ*, roč. 21, 1959, s. 507–516); „svatý týden“ (M.-E., BOISMARD, „La première semaine du ministère de Jésus selon S. Jean,“ *VS*, roč. 94, 1956, s. 593–603).

⁴ Z perikopy je zřejmé, že Ježíš byl již Janem pokřtěn (Jan 1,32–34).

⁵ E. HAENCHEN, *Johannesevangelium: Ein Kommentar*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1980, s. 166, se domnívá, že publikum tvoří čtenáři evangelia, kteří mají sledovat, co má Jan Křtitel ke sdělení.

⁶ Srov. M. DE GOEDT, „Un schéma de révélation dans le Quatrième Évangile,“ *NTS*, roč. 8, 1961–1962, s. 142–150.

⁷ G. SCHNEIDER, „ἵδε,“ *EWNT*, II, s. 420.

⁸ Naproti tomu výraz ἰδοὺ se objevuje v evangeliím vyprávění 62krát u Matouše, 7krát u Marka, 57krát u Lukáše a pouze 4krát u Jana. Výrazy ἵδε a ἰδοὺ jsou svým původem imperativní formy ἰδω, které se staly ukazovacími částicemi vyzývajícími k pozornosti a po kterých může následovat nominativ (srov. Jan 1,29 [ἵδε]; Jan 19,5 [ἰδοὺ]).

⁹ Srov. F. BLASS – A. DEBRUNNER – F. REHKOPF, *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*, 17. vyd., Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1990, § 107,2; s. 144, pozn. 4.

¹⁰ W. RADL, „ἄρω,“ *EWNT*, I, s. 98; W. BAUER, *Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der frühchristlichen Literatur*, 6. vyd., Berlin – New York: Walter De Gruyter, 1988, s. 45n.

Kromě našeho textu je toto sloveso použito v souvislosti s tematikou „hříchu“ pouze ve Starém zákoně, kde má význam „odpustit“ (1 Sam 15,25; 25,28). V našem textu sloveso může znamenat jak „nést“, tak „odejmout“.¹¹ V obou případech jde o odstranění viny hříchu druhých. Pokaždé je však použit rozdílný prostředek odstranění. V prvním případě „nést hřích“ znamená odstranit trest skrze zástupné kající utrpení (srov. Iz 53,12). V druhém případě „sejmout hřích“ znamená odstranění hříchu odčiněním pomocí smířčího prostředku (srov. Lev 10,17).¹² Podle janovského způsobu vyjádření má v Jan 1,29 evangelista zřejmě na mysli oba významy.¹³ Slovesný tvar ἄρων přítomného času může v sobě zahrnovat i význam budoucnosti.¹⁴

Výraz ἀμαρτία je v textu použit ve smyslu „hromadném, kolektivním“ a vyjadřuje tíhu hříchu celého lidstva.¹⁵

Pokud pak jde o genitivní formulaci ὁ ἄμωός τοῦ θεοῦ, ta může v sobě shrnovat dva významy. Může znamenat „poskytnutý Bohem“ (srov. Gen 22,8) nebo „náležející Bohu“.¹⁶ Možná, že evangelista chce neobvyklým způsobem spojit oba dva významy. K čemu se však vztahuje „beránek“? V celých dějinách novozákonní exegeze bylo navrženo velké množství různých interpretací, ze kterých uvedeme ty nejvýznamnější.

3. RŮZNÉ INTERPRETACE VÝRAZU „BERÁNEK BOŽÍ“

Výraz „Beránek Boží“ se sice dostal do všeobecného křesťanského názvosloví, avšak je stále velmi obtížné stanovit, co přesně znamená. Je jisté, že tato formulace vychází z literatury Starého zákona, méně jisté však je, o který starozákonní teologický základ se jedná.¹⁷

Výraz „Beránek Boží“ je v Janově evangeliu primárně dán do souvislosti s „velikonočním beránkem“ (srov. Jan 19,33.36). Jan ve svém evangeliu formuluje paschální kristologii (srov. Jan 13,1nn). Podle Jan 19,14 nastává Pilátův rozsudek v „den přípravy před velikonočními svátky, kolem poledne“, kdy jsou v chrámě zabíjeni velikonoční beránci. Evangelista Jan tak viděl na tomto pozadí spojení s řečí o „Beránku Božím“ v 1. kapitole. Jde o návrh interpretace, která se již objevila u latinských církevních otců.¹⁸ Toto chápání je podporováno zjevným ztotožněním

¹¹ Srov. H. L. STRACK – P. BILLERBECK, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrash*, II, 9. vyd., München: C. H. Beck, 1989, s. 363–370.

¹² J. JEREMIAS, „ἄρων, ἐπαίρω“, *ThWNT*, I, s. 185.

¹³ L. MORIS, *The Gospel according to John*, NICNT, 2. vyd., Grand Rapids, MI: Eerdmans 1995, s. 130, pozn. 62.

¹⁴ Srov. M. ZERWICK, *Biblical Greek*, Roma: Pontificio istituto biblico, 1990, § 283.

¹⁵ R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium*, I, HThK IV/1, 6. vyd., Freiburg: Herder, 1986, s. 285.

¹⁶ Mohlo by se jednat rovněž o hebraismus, který popisuje cokoliv velikého vztahujícího se k Bohu (srov. Gen 10,9). V tomto případě by formulace líčila Ježíše jako vynikajícího, výborného a božského beránka. Srov. L. MORIS, *The Gospel*, s. 127, pozn. 47.

¹⁷ Srov. C. K. BARRETT, *The Gospel according to St. John*, 2. vyd., London: SPCK, 1996, s. 176.

¹⁸ Viz M.-É. BOISMARD, *Du baptême à Cana (Jean 1,1–2,11)*, Paris: Cerf, 1956, s. 45, pozn. 7.

Ježíšovy oběti s velikonočním beránkem v Jan 19,36.¹⁹ Proti takovéto interpretaci je třeba podotknout, že velikonoční oběť nemusela být nezbytně beránkem, mohlo se jednat i o kůzle. Kromě toho vlastní výraz v té době používaný pro velikonoční oběť nebyl „beránek“, nýbrž „pascha“ *πάσχα* (srov. např. Ex 12,11.21.27.43.48).²⁰ Někdy se také objevuje námitka, že velikonoční beránek nebyl smírnou obětí, což neodpovídá formulaci *ἄρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου* v Jan 1,29. Pokud se týká posledně jmenované výhrady, je třeba dodat, že podle židovského chápání veškeré oběti byly považovány za smírcí (viz Lev 14,20; 17,11).²¹

Druhá interpretace, která se objevuje již u řeckých církevních otců,²² klade formulaci „Beránek Boží“ v Jan 1,29 do souvislosti s Hospodinovým služebníkem u proroka Izajáše, „který nesl naše hříchy“ (Iz 53,4) a který byl „jako beránek vedený na porážku“ (Iz 53,7).²³ Iz 53 srovnává Hospodinova služebníka s beránkem v tom, že se beze slov podrobuje, zříká se násilí a msty, vydává se smrtelnému osudu. V Izajášově proroctví zaznívá teologie smíření skrze zástupnictví. Takovéto chápání je sice možné, avšak v kontextu Janova evangelia je obtížné objevit něco, co by poukazovalo na tuto starozákonní tradici. Proti této interpretaci mluví též použité výrazové prostředky. V Iz 53,7 (LXX) se objevuje k označení beránka výraz *πρόβατον*, zatímco v našem textu máme *ἄμνος* (Jan 1,29). Je však třeba rovněž dodat, že „nést (Iz 53,4 LXX: *φέρειν*) hříchy“ není stejné jako „snímat (odstraňovat)“ hříchy (*ἀρῆιν*) v Jan 1,29, i když v 1 Jan 3,5 je možné *φέρειν* chápat ve smyslu „snímat“ hříchy.²⁴ Kromě toho zůstává záhadou, proč evangelista při své odvolávce na Iz 53 zapomíná dodat, že beránek zůstal němý a ústa neotevřel (srov. Iz 53,7).

Někteří biblisté se domnívají, že narážka na trpícího Hospodinova služebníka v Iz 53 byla zatemněna špatným překladem z aramejštiny. Aramejský výraz *ܕܢܝܢܐ* je totiž dvojnásobný. Mohl být použit ve významu „chlapec, služebník“ stejně jako ve významu „beránek“. Podkladem slovního vyjádření *ὁ ἄμνος τοῦ θεοῦ* by pak pravděpodobně byla aramejská formulace *ܕܢܝܢܐ ܕܐܠܗܐ* ve smyslu hebrejského výrazu *יהוה עֶבֶד*, a tak v Jan 1,29,36 byla původně řeč o Hospodinovu služebníku.²⁵ Tímto

¹⁹ Srov. G. WALTHER, *Jesus, das Passahlamm des Neuen Bundes*, Gütersloh: C. Bertelsmann, 1950; R. H. LIGHTFOOT, *St. John's Gospel*, Oxford: Clarendon, 1960, s. 98n.; R. BULTMANN, *Das Evangelium nach Johannes*, 10. vyd., Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1968, s. 66n.; L. SCHENKE, *Johannes Kommentar*, Düsseldorf: Patmos, 1998, s. 44; K. WENGST, *Das Johannesevangelium*, I, Stuttgart: Kohlhammer, 2000, s. 84.

²⁰ Srov. G. B. GRAY, *Sacrifice in the Old Testament*, Oxford: Clarendon, 1925, s. 397.

²¹ Srov. JOSEPHUS FLAVIUS, *Ant.* II, s. 312; H. L. STRACK – P. BILLERBECK, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrash*, III, 9. vyd., München: C. H. Beck 1994, s. 699.

²² Viz M.-É. BOISMARD, *Du baptême*, s. 45, pozn. 7.

²³ J. E. BELSER, *Das Evangelium des heiligen Johannes*, Freiburg im Breisgau: Herder, 1905, s. 52; E. E. MAY, *Ecce Agnus Dei! A Philological and Exegetical Approach to John 1,29.36*, Washington, 1947; H. STRATHMANN, *Das Evangelium nach Johannes*, NTD 4, 6. vyd., Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1968, s. 47n.; S. SCHULZ, *Das Evangelium nach Johannes*, NTD 4, 5. vyd., Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1987, s. 38; T. SÖDING, *Wege der Schriftauslegung: Methodenbuch zum Neuen Testament*, Freiburg: Herder, 1998, s. 186.

²⁴ H. L. STRACK – P. BILLERBECK, *Kommentar*, s. 367.

²⁵ C. F. BURNEY, *The Aramaic Origin of the Fourth Gospel*, Oxford: Clarendon, 1922, s. 107n.; J. JEREMIAS, „*ἄμνος, ἄρν, ἀρνίον*“, *ThWNT*, I, s. 343; H. W. WOLFF, *Jesaja 53 im Urchristentum*, 3. vyd., Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1952, s. 81; B. GÄRTNER, „*ܕܢܝܢܐ* als Messiasbezeichnung“, *SoExA*, roč. 18–19, 1953–54, s. 98–108; M.-É. BOISMARD, *Du baptême*, 46n.59; I. DE LA POTTERIE, „*Ecco l'Agnello di Dio*“, *BeO*, roč. 1, 1959, s. 163; O. CULLMANN, *Urchristentum und Gottesdienst*, 4. vyd., Zürich, 1962, s. 64; J. SCHNEIDER, *Das Evangelium nach Johannes*, *ThKNT*, Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1976, s. 70.

způsobem by byl dnešní text v Janově evangeliu myslitelný. Takováto interpretace však především přináší lingvistické nesnáze. Není možné dokázat domněnku, že by tento text Janova evangelia byl přímo přeložen z aramejského textového materiálu. Přírozeným aramejským ekvivalentem hebrejského výrazu עֶבֶד není מַלְאָךְ, nýbrž עֶבֶד.²⁶ Výraz מַלְאָךְ není nikdy přeložen v LXX pomocí slova δούλος. Není snadné připustit, že by tak dobře známý výraz „Hospodinův služebník“ nebyl rozpoznán a že by byl přeložen neobvyklým obtížným výrazem „Beránek Boží“. Je třeba si položit otázku: proč na místo „služebníka“ v řeckém textu se objevuje „beránek“? Jedná se pouze o chybu v překladu? Nejsou zde rovněž teologické důvody?²⁷

Další návrh interpretace, který je založen na dvojznačnosti aramejštiny, předkládají A. Negoista a C. Daniel. Podle jejich názoru může výraz מַלְאָךְ znamenat ať „beránek“, tak „slovo“. Evangelista Jan tímto způsobem prohlásil Ježíše zároveň za Beránka Božího a za Slovo Boží.²⁸ K tomuto chápání je však nezbytné dodat, že ačkoliv výraz מַלְאָךְ může příležitostně znamenat řeč, zdá se, že sotva kdy může mít význam slova.²⁹ Kromě toho je třeba mít v patrnosti, že dvojsmyslnost janovského vyjadřování se objevuje především ve prospěch čtenářů řeckého textu evangelia.

Výraz „Beránek Boží“ v Jan 1,29 je některými biblisty dáván i do souvislosti s „obětí za vinu“ עֹשֶׁת (Lev 14,12nn; 21,24n; Num 6,12). Ježíš je tedy chápán jako služebník, jako oběť za vinu, který sám sebe obětoval za vykoupení lidstva z jeho nepravosti a tak způsobil jeho spásu.³⁰ Vzhledem k tomu, že pro oběť za vinu se často používalo jiného zvířete (např. skopek), je téměř nemožné objevit spojitost mezi Jan 1,29 a starozákonní obětí za vinu.

Bylo rovněž navrženo, že Janovo evangelium má na mysli vítězného apokalyptického beránka, který se objevuje v židovské apokalyptické literatuře.³¹ Beránek Boží v Jan 1,29 není obětním beránkem, nýbrž apokalyptický vůdce, Mesiáš, který očistí svůj lid od zla.³² Nepochybně se jedná o význam beránka (ἀρνίον) v knize Zjevení, kde se tento výraz objevuje 28krát (např. Zj 14,1; 17,14). Je však obtížné aplikovat vítězného apokalyptického beránka na náš text, který nevypovídá ani tak o vítězství nad nepřáteli, jako spíše o oběti za hřích.

Další pokus interpretace vztahuje „Beránka Božího“ v Jan 1,29 k beránkovi denní oběti, který byl obětován ráno a večer v jeruzalémském chrámu.³³ Šlo o nejčastější

²⁶ R. BULTMANN, *Das Evangelium*, 66n., pozn. 7; C. H. DODD, *The Interpretation of the Fourth Gospel*, Cambridge: University Press, 1953, s. 235n.

²⁷ R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium*, I, s. 286.

²⁸ A. NEGOISTA – C. DANIEL, „L'Agneau de Dieu et le Verbe de Dieu,“ *NT*, roč. 13, 1971, s. 24–37.

²⁹ C. K. BARRETT, *The Gospel*, s. 177.

³⁰ J. MORGENSTERN, *VT*, roč. 11, 1961, s. 425 (srov. L. MORIS, *The Gospel*, s. 129, pozn. 59).

³¹ Srov. R. E. BROWN, „Three Quotations from John the Baptist in the Gospel of John,“ *CBQ*, roč. 22, 1960, s. 295–297; J. C. O'NEILL, „The Lamb of God in the Testaments of the Twelve Patriarchs,“ *JSNT*, roč. 1, 1979, s. 2–30.

³² Srov. C. H. DODD, *The Interpretation*, s. 230–238; J. STEINMANN, *St. Jean-Baptiste et la spiritualité du désert*, Paris, 1955, s. 84n; R. E. BROWN, *The Gospel according to John I–XII*, AncB 29, New York: Doubleday, 1966, s. 58–60; G. R. BEASLEY-MURRAY, *John*, WBC 36, 2. vyd., Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1999, s. 24n.

³³ Srov. P. STUHLMACHER, „Das Lamm Gottes – eine Skizze,“ in *Geschichte – Tradition – Reflexion*, III: *Frühes Christentum*, Festschrift für M. Hengel, ed. H. Cancik – H. Lichtenberger – P. Schäfer, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1996, s. 529–542. Takto již ve svém komentáři k Janovu evangeliu E. C. HOSKYNIS (*The Fourth Gospel*, ed. F. N. Davey, 2. vyd., London: Faber & Faber, 1947).

ze všech židovských obětí, תמיד denní zápalnou obětí, která sestávala z beránků (srov. Ex 28,38–46). Hlavní charakter denní oběti ale nebyl smířčí. Je však zapotřebí k tomuto interpretačnímu pokusu zmínit, že z textu Janova evangelia nic nenasvědčuje pro to, že by se jednalo právě o tuto obětí. Není nám známo, že by denní obětí byla nazývána „Beránek Boží“.

V historii interpretace Jan 1,29 se objevil i takový výklad, který spojuje výraz „Beránek Boží“ s Bohem obstaraným beránkem v Gen 22,8.³⁴ V evangelním textu je tak vidět narážka na Izákovo svázání (*Akedah*). Tato skutečnost přivádí pozornost k jednomu důležitému aspektu křesťanské oběti, jímž je Boží iniciativa. Kristus je obětí beránkem, který byl Bohem zaslíbený Abrahámovi, otci mnoha národů, a tak je Bohem darovaný univerzální nositel hříchu.³⁵ Tato interpretace se však potýká s nesnází, neboť v Gen 22 se neobjevuje žádný náznak toho, že by tento beránek měl vykonat nebo měl by být předzvěstí smíření, o kterém mluví Jan Křtitel v Jan 1,29.

V nedávné době byl předložen i takový návrh, podle kterého formulace „Beránek Boží“ v Jan 1,29 je analogickým vyjádřením k výrazu „Svatý Boží“ v Jan 6,69 (srov. Mk 1,24). Formulaci „Beránek Boží“ je Ježíš podle této interpretace označen jako spravedlivý, jež má přímlyvnou funkci u Boha.³⁶ Snaha dokazovat toto chápání Jan 1,29 tím, že bílá barva vlny mladého beránka je stále v apokalyptických vizích znamením spravedlnosti, se jeví jako nedostatečná, neboť v textu Janova evangelia není řeč o bílé barvě vlny. Kromě toho je nutné dodat, že evangelista Jan se rovněž nezmiňuje o přímlyvné funkci beránka. Z tohoto všeho se jeví zřejmé, že mezi biblisty neexistuje shoda v otázce interpretace výrazu „Beránek Boží“ v Jan 1,29.

4. ZÁVĚR

Výrok Jana Křtitele o Ježíšovi v Jan 1,29 je příliš obecným vyjádřením. Skutečnost, že jde o beránka, který snímá hřích a že dokonce je označen rozlišovacím znamením jako Boží beránek, je nedostačujícím popisem, který by nám umožnil přesně stanovit odkaz na starozákonní tradici. Na základě prvokřesťanského chápání díla vykoupení evangelista Jan činí všeobecnou narážku na obětí. Zda měl autor čtvrtého evangelia skutečně na mysli nějakou specifickou starozákonní tradici, není možné s jistotou tvrdit. Není možné s určitostí stanovit, zda se Jan 1,29 odvolává na Hospodinova služebníka (srov. Iz 53) nebo na velikonočního beránka (srov. Jan 19,36; 1 Kor 5,7).³⁷ Obraz beránka může dobře být zamýšlen s kompozitním charakterem a může tak vyvolávat vzpomínky na několik, možná na všechny z výše

³⁴ G. VERMES, *Scripture and Tradition in Judaism*, Leiden: Brill, 1961, s. 224n.; G. DELLING, *Der Kreuzestod Jesu in der urchristlichen Verkündigung*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1972, s. 98.

³⁵ A. RICHARDSON, *An Introduction to the Theology of the New Testament*, London: SCM, 1958, s. 228.

³⁶ K. BERGER, *Im Anfang war Johannes: Datierung und Theologie des vierten Evangeliums*, Stuttgart: Quell, 1997, s. 227–231. Srov. též M.-J. LAGRANGE, *Évangile selon Saint Jean*, 8. vyd., Paris: Gabalda, 1948, s. 40n.

³⁷ Srov. A. WIKENHAUSER, *Das Evangelium nach Johannes*, 3. vyd., Regensburg, 1961, s. 65; R. BULTMANN, *Das Evangelium*, 66n.; F. GRYGLEWICZ, „Das Lamm Gottes,” *NTS*, roč. 13, 1967–1968, s. 133–146; J. MARSH, *Saint John*, London: Cox & Wyman, 1968, s. 124; R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium*, I, s. 288; J. GNILKA, *Johannesevangelium*, NEB 4, 4. vyd., Würzburg: Echter Verlag, 1983, s. 19.

zmíněných návrhů, což by bylo v souladu se sklonem autora Janova evangelia, který často užívá výrazy se zdvojeným významem.³⁸ Všechno, co starodávne oběti naznačovaly, se dokonalým způsobem naplnilo v Kristově oběti.³⁹ Výraz „Beránek Boží“ se v Janově evangeliu objevuje jako kristologický výsostný titul, který poukazuje na celou Ježíšovu pozemskou cestu ke kříži jako na cestu spásy (srov. Jan 3,16), jež je charakterizována jeho darováním života (srov. Jan 10,11).

³⁸ Srov. O. CULLMANN, „Der johannesische Gebrauch doppeldeutiger Ausdrücke als Schlüssel zum Verständnis des vierten Evangeliums,“ *ThZ*, roč. 4, 1948, s. 360–372; R. E. BROWN, *An Introduction to the New Testament*, New York: Doubleday, 1997, s. 336.

³⁹ Srov. C. K. BARRETT, *The Gospel*, s. 177; L. MORIS, *The Gospel*, s. 130.